Journal of
Babol University of Medical Sciences
مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل
e-ISSN: 2251-7170 p-ISSN: 1561-4107

The Position of Criticism in the History of Medicine Based on "A Critique of the Article, Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji; the Famous Iranian Physician"

M. Riyahi-Nejad (MA)[*1], M. Zahabi (PhD)[1]

1.Department of History, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, I.R.Iran.

Article Type

Letter to the Editor

Received:
Apr 30th 2022
Revised:
Jun 20th 2022
Accepted:
Sep 11st 2022

ABSTRACT

Historical criticism requires expertise and proficiency in general knowledge of history. Without historical knowledge, it is wrong to write a review. In writing the critique of the article "Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji; the famous Iranian physician", year 2022, volume 24, number 1, none of the principles of historiography criticism have been observed. With a focus on historical geography, there is apparently a difference of opinion between the critics and the author of the article. Therefore, the aim of this article is critical discourse analysis of historiography and the birthplace of Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji.

Keywords: *History of Medicine, Historical Geography, Annales Historiography, Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji, Toranj.*

Cite this article: Riyahi-Nejad M, Zahabi M. The Position of Criticism in the History of Medicine Based on "A Critique of the Article, Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji; the Famous Iranian Physician". *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2023; 25(1): 160-4.

© The Author(S).
Publisher: Babol University of Medical Sciences

•Corresponding Author: M. Riyahi-Nejad (MA)
Address: Department of History, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Azadi Square, Isfahan, I.R.Iran.
Tel: +98 (31) 37933121**. E-mail:** ryiahinezhad@gmail.com

[DOI: 10.22088/jbums.25.1.160]

Journal of
Babol University of Medical Sciences
مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل
e-ISSN: 2251-7170 p-ISSN: 1561-4107

جایگاه نقد در تاریخ پزشکی با تکیه بر «نقد مقاله ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی»

مرضیه ریاحی نژاد (MA)[1*]، مجتبی ذهابی (PhD)[1]

۱. گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

نوع مقاله
نامه به سردبیر

دریافت:
۱۴۰۱/۲/۱۰
اصلاح:
۱۴۰۱/۳/۳۰
پذیرش:
۱۴۰۱/۶/۲۰

چکیده

نقد تاریخی نیاز به تخصص و تبحر در دانش تاریخ به صورت کلی دارد. بدون داشتن دانش تاریخی، نگارش نقد اشتباه است. در نگارش نقد مقاله «ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی»، سال ۱۴۰۱، دوره ۲۴، شماره ۱، هیچکدام از اصول نقد تاریخ نگاری رعایت نشده است. نگاه بر جغرافیای تاریخی ظاهراً در محل ترنجه بین ناقدان و نویسنده مقاله اختلاف نظر وجود دارد. لذا هدف از این مقاله تحلیل گفتمان نقد تاریخ نگاری و زادگاه ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: تاریخ پزشکی، جغرافیای تاریخی، تاریخ نگاری آنال، ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی، ترنجه.

استناد: مرضیه ریاحی نژاد، مجتبی ذهابی. جایگاه نقد در تاریخ پزشکی با تکیه بر «نقد مقاله ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی». مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل، ۱۴۰۲؛ ۲۵(۱): ۴-۱۶۰.

© The Author(S).
Publisher: Babol University of Medical Sciences

* مسئول مقاله: مرضیه ریاحی نژاد
آدرس: اصفهان، میدان آزادی، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ. تلفن: ۰۳۱-۳۷۹۳۳۱۲۱
رایانامه: ryiahinezhad@gmail.com

[DOI: 10.22088/jbums.25.1.160]

نقد تاریخی نیاز به تخصص و تبحر در دانش تاریخ به صورت کلی دارد. در نگارش نقد مقاله «ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی»، سال ۱۴۰۱، دوره ۲۴، شماره ۱، هیچکدام از اصول نقد تاریخ نگاری رعایت نشده است. در این پژوهش ابتدا به بررسی دیدگاه مورد مناقشه مقاله با کمک، یاری و ادغام دو رویکرد جغرافیای تاریخی و تاریخ پزشکی می‌پردازیم و سپس به جایگاه نقد تاریخ نگاری آنال در حوزه تاریخ پزشکی بیشتر خواهیم پرداخت.

چنانکه قابل توجه هست مقاله «نگاهی به جغرافیای تاریخی طبرستان در دو قرن اول هجری» اثر Pargari در نشریه علوم انسانی دانشگاه الزهرا شماره ۱۷و ۱۸ سال ۱۳۷۵ درمورد وجه تسمیه شهر طبرستان و جغرافیای تاریخی این شهر توضیح داده است ایشان با استناد به کتاب ابن اسفندیار، طبرستان را دارای دو قسمت دشت و کوه می‌داند که شهر ترنجه در قسمت هموار قرار داشته است. در سایت دانشکده طب ایرانی بابل نیز در مورد اینکه شهر ترنجه کجاست توضیحاتی آمده است. این مقاله به دنبال آن است که بتواند راهی برای نوآوری و مکاتب جدیدی در تحقیقات تاریخ پزشکی ایجاد کند (۱).

حکیم ابوالحسن احمد بن طبری ترنجی یکی از بزرگان علم طب در قرن دهم میلادی بود که در مورد محل تولد ایشان بین پژوهشگران اختلاف نظر وجود دارد. تاریخ تولدش نیز همچون محل تولدش معلوم نیست ولی مورخان سال وفاتش را ۹۶۹ تا ۹۷۶ میلادی می‌دانند (۲). مهمترین اثری که از این پزشک باقی مانده، «معالجات بقراطیه» می‌باشد که در مورد مطب‌داری و آموزش پزشکی و همچنین امور جراحی توضیحاتی ارائه داده است. وی در دستگاه معزالدوله بویه و همچنین رکن الدوله به امور طبابت می‌پرداخت. قبل از بررسی «نقد مقاله ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی»، باید جایگاه نقد در نگارش‌های تاریخ پزشکی مشخص گردد. با تکیه بر مفهوم «نقد» یعنی بررسی و ارزیابی قدر و قیمت و یا ارزش چیزی و یا بررسی نقاط قوت و ضعف اثری به منظور تعیین ماهیت و یا محدودیت‌های آن، یا تعیین میزان مطابقتش با معیارهای مقبول می‌باشد (۲).

نگارش نقد مقاله «ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی»، در سال ۱۴۰۱، دوره ۲۴، شماره ۱ به نظر می‌رسد اصول نقدنویسی مطابق با نقد تاریخی نیست. نقد شامل انواع مختلفی چون نقد تاریخی، نقد اخلاقی، اجتماعی و روانشناسی می‌باشد. ارزیابی منابع تاریخی به دو شیوه نقد بیرونی و درونی صورت می‌گیرد. نقد بیرونی نقدی است که ماهیت یک نوشته تاریخی را بررسی می‌کند در صورتیکه نقد درونی محتوای یک نوشته را ارزیابی می‌کند. مورخ باید «خطا» را که اجتناب از آن به اراده اوست در راه نیل به حقیقت که رسیدن به آنها به اراده او نیست باز شناسد (۳). این تصور که اسناد و مدارک موجود در پرونده‌ها و دوایر دولتی و خصوصی همانند لایه‌های زمین شناسی گواه عینی مورخ‌اند، تصور درستی نیست. در نقد می‌بایستی عناصری چون اصالت متن، مولف یا تولید کننده، برنامه پژوهشی، خواننده، انتشارات ناقد را مورد توجه قرار داد (۴). همچنین منتقد در حوزه تاریخ نگاری جغرافیای تاریخی باید آگاهی و دانش استفاده از علوم و فنون یاری‌گر تاریخ نگاری چون: مهرشناسی، کاغذ شناسی، خط شناسی، کتیبه شناسی، ادبیات تاریخی، سکه شناسی، معنی شناسی، رمزشناسی، جغرافیا، تاریخ محلی، کتاب شناسی، باستان شناسی، گاه شماری، متدولوژی، شجره شناسی و نام شناسی را داشته باشد. توجه به نقد افزار، نقد نفوذ و نقد اجتماعی نیز در نقد خارجی، تاریخ گذاری، شناخت متن اصلی و آنچه که به اصالت و انتساب متون مربوط می‌شود، نقش تعیین کننده دارد (۵و۶).

با نگاهی به مقاله مورد نقد قرار گرفته شده می‌توان دریافت که هدف نویسنده مقاله «ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی»، سال ۱۳۹۷، دوره ۲۰، شماره ۱۰، چیزی جز معرفی و بررسی زندگانی، تجربیات علمی و کتاب پزشکی‌اش رساله البقراطیه نبوده است و این بررسی شامل جغرافیای تاریخی زادگاه نویسنده نیست. مولف این مقاله را برای گروه تاریخ پزشکی و خوانندگانی در حوزه پزشکی نوشته است (۷)، نه خوانندگانی در حوزه بسیار تخصصی جغرافیای تاریخی. ناقدان گرامی باید در نظر داشته باشند جغرافیای تاریخی از این ابهامات بسیار دارد؛ در خوزستان، خراسان، مازندران و سیستان شهرهایی وجود داشته که امروزه بقایایی از آنها وجود دارد و به دلایل مختلفی چون سیل، زلزله و جنگ محل دقیق آنها مشخص نیست یا تغییر مکان یافته است. در بررسی جغرافیای تاریخی شهر ترنجه، Islami Saravi در کتاب «مازندران در تاریخ» معتقد است: «در تاریخ این شهر را در اطراف روستای بشل، میان راه قائمشهر به شیرگاه می‌دانند» (۸). Ibn al-Faqih در کتاب «مختصر الکتاب البلدان» می‌نویسد: «شهر مرکزی طبرستان، آمل است و آن جایگاه والیان است و خود بزرگترین شهر طبرستان است. سپس ممطیر (مامطیر) است و میان این دو شهر، شش فرسنگ است. سپس ترنجه است که شهری کوچک است و از ممطیر، شش فرسنگ فاصله دارد ....» (۹). که تا حدودی نظر نویسنده مقاله «ابوالحسن احمد بن محمد طبری ترنجی؛ حکیم و پزشک نامی ایرانی»، را در قرار داشتن ترنجه در نزدیکی و جنوب بابل را تایید می‌نماید (۷).

تنها راهی که می‌توان ریتم تحقیقات تاریخ پزشکی را در حوزه تاریخ نگاری پزشکی و همچنین نقد نویسی‌های عالمانه به راهی نو رهنمون ساخت تکیه بر مکتب آنالیست‌های فرانسویست. یکی از کاربردهای عمده مکتب آنال این بود که کار خود را در کنار حوزه‌های جغرافیا، باستان شناسی، جامعه شناسی، اقتصاد و روانشناسی در کنار رهبران این علوم، مشابه آن بنا کنند و با این نگرش که تاریخ تحلیل تجربه انسان‌هاست، تمام همت خود را برای وحدت علوم انسانی از جمله تاریخ به کار برد. در بین دو جنگ جهانی مکتب آنال بیش از چهل جلد کتاب درباره ترقی انسانیت که در حقیقت رشد و تکامل انسان در ابعاد مختلف با استمداد از علوم همسایه و مشترک با تاریخ بود، نوشته‌اند. تلاش مکتب آنال در شکستن مرزهای علوم انسانی و خراب کردن دیوارهای تخصصی که از سوی

[DOI: 10.22088/jbums.25.1.160]

مورخان سنتی ترسیم شده و وارد کردن انسانگرایی در پیکره واحد معارف و مفاخر و آثار بشری، که کاری هشیارانه در حوزه علوم انسانی بود، جز با این شیوه دقیق هوشمندانه انسان را نمی‌توان شناخت و آثار انسان‌ها که مجموعاً نهفته در تاریخ هست فقط به وسیله علومی که متولیان «شناخت» انسانند متحداً می‌توانند مورد ارزیابی قرار گیرد و اسرار انسان را روشن سازد (۱۰). در این میان آنالیست‌ها می‌گفتند: «تاریخ را دوباره برپا کنیم»، «جنبش جدید ملی»، «تشکیلات نوین اجتماعی»، «تاریخ فقط اسناد نیست»، «تاریخ ننوشته شده فراوان داریم که ارزش آنها کم از نوشته‌ها نیست. باید آنها را کشف کنیم، بیابیم و دوباره بسازیم» (۱۰).

دو نکته مثبت مقاله ابتدا وارد کردن دو بحث جغرافیای تاریخی و تاریخ پزشکی که از مباحث مهم تاریخ نگاری مکتب آنال و ادغام این دو با هم برای پژوهش نقد می‌باشد (۱۱). دومین نکته مثبت نیز روایت نقل قول‌های مختلف در پژوهش می‌باشد (۱۱). ولی نکته آخر عدم پاسخگویی به این سوال است بالاخره ترنجه کجاست؟ را نداده‌اند. ناقدان می‌بایست از محل دقیق ترنجه باخبر باشند. نقد تاریخ نگاری در حوزه جغرافیای تاریخی زمانی به هدف می‌رسد که گفتمان نگارندگان مقاله به هدف نهایی برسد. نه اینکه خواننده در ابهام و سردرگمی قرار گیرد. برای بررسی جغرافیای تاریخی شهر ترنجه از سوی نقادان هیچگونه توجهی به دیدگاهی که از سوی مورخان آنال و دیدگاه تاریخ نگاران و پژوهش‌های نقادانه و علمی وجود دارد، مشاهده نشده و این پژوهش نمی‌تواند نقد مناسبی در حوزه جغرافیای تاریخی باشد.

[DOI: 10.22088/jbums.25.1.160]

References

1.Pargari S. A look at the historical geography of Tabaristan in the first two centuries of Hijri. J Human Al-Zahra Univ. 1996;6(17,18):33-56. [In Persian] Available from: http://ensani.ir/file/download/article/20120426185450-5200-86.pdf
2.Hazrati H. An Introduction to Historical Criticism. J Book Month Hist Geogr. 2009;13(140):2-9. [In Persian] Available from: https://www.magiran.com/paper/696807
3.Nazemian Fard A. Considerations of Historical Criticism Some major errors in historiography. J Book Month Hist Geogr. 1999;3(21):19-20. [In Persian] Available from: http://ensani.ir/file/download/article/20120426104729-4034-101.pdf
4.Molaei Tavani AR. An Introduction to Research Methods in History. Iran, Tehran: Nashr-e-Ney; 2007. p. 141. [In Persian]
5.Samaran Ch. Research Methods in History, vol 2. [Translated by: Bigonah A, Zat Olyan Gh, Yaghmaei A]. Iran, Mashhad: Islamic Research Foundation, Astan Quds Razavi; 1992. p. 238. [In Persian]
6.Yerofehyev NA. What is History? [Translated by: Taqi Zad M]. Iran, Tehran: Javan; 1981. p. 74-81. [In Persian]
7.Golshani SA. Abolhassan Ahmad bin Mohammad Tabari Taranji; The famous Iranian Physician. J Babol Univ Med Sci. 2018;20(10):71-4. [In Persian]
8.Islami Saravi H. Mazandaran in history, vol 1. Sari: Shelfin; 2011. p. 139. [In Persian] Available from: https://lib.ui.ac.ir/dL/search/default.aspx?Term=108969&Field=0&DTC=1
9.Ibn al-Faqih AM. Mokhtasar al-Buldan, [Translated by: Hakimi MR]. Iran, Tehran: Bonyad-e-Farhang-e-Iran; 2000. p. 147. [In Persian]
10.Radmanesh E. Historical Scools and Modernism of History. Iran, Tehran: Peyk-e-Setare-e-Danesh; 2001. p. 129-32. [In Persian]
11.Hashemimehr SM, Rezaei Orimi J. A Critique of the Article "Abu al-Hasan Ahmad ibn Muhammad al-Tabari Toranji; the Famous Iranian Physician". J Babol Univ Med Sci. 2022;24(1):66-9. [In Persian]

[DOI: 10.22088/jbums.25.1.160]